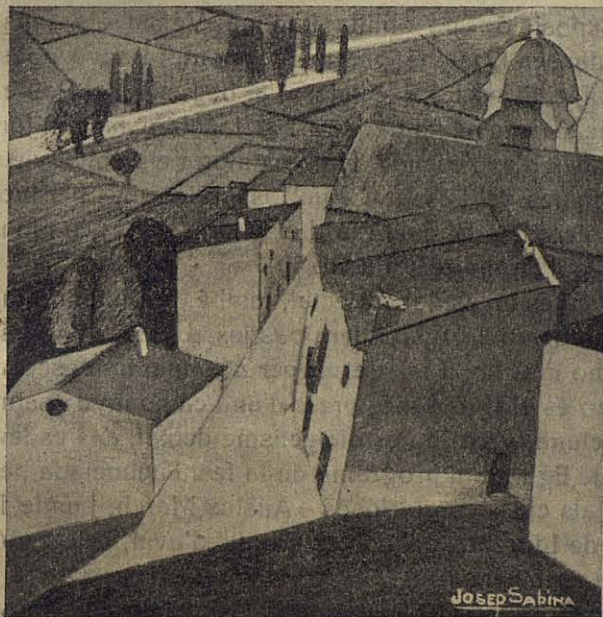

TAULA

de lletres valencianes

Cases de Segorb

Josep Sabina

SUMARI: València, T. G.—Pamflet, MIQUEL DURAN DE VALENCIA.—Ernst Glaeser, ARTUR PERUCHO.
—Un record de Paris, EDUARD RANCH.—Amb el títol que vullgau, CARLES SALVADOR.—El viatjant de comerç,
home digne, ENRIC DURAN I TORTAJADÀ.—Poemes, JOSEP M.ª BAYARRI.—Notes.—Bibliografia.

Número 26

PREU: 25 cèntims

TAULA

DE LLETRES VALENCIANES
REVISTA LITERARIA MENSUAL

DIRECCIÓ:

Guillem de Castro, 35

ADMINISTRACIÓ:

Ciril Amorós, 39

VALENCIA

Director: A. PIZCUETA

Administrador: GODOFRED HERNANDEZ

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ ANUAL

Ordinària (Un exemplar
cada mes. 3 PTES.
Protectora (Dos exem-
plars. 5 “

Esta classe és feta per tal de que
puguem enviar un número de propagan-
da a un Circul, Biblioteca o amic Pen-
sen que a València casi tot està per
fer i és obra de molts la que ens havem
proposat

AVISOS IMPORTANTS

Cada autor respon en ab-
solut del treball que signa.

Els originals no es tornen.

València

VALÈNCIA ve a l'Exposició, i no oblida l'ànima. Vénen els seus homes, les seves flors, les seves danses i, també, pareu-hi esment, la seva poesia. No ens sobtaven les «albaes», les «al leluies», les «dècimes», al bell mig del Poble Espanyol. El folklore tot ho anivella. Encara que sembli contrari al jacobinisme uniformitzador, n'es sovint aliat; i fins de vegades n'es l'escusa. Hom cataloga els valls virolats i les tonades autòctones entre les relíquies del passat. Si no fossin tingudes per inofensives peces de museu poc que serien tolerades. El cant i la dansa son, doncs, un tou recés on el furor del jacobí s'atura i es resol en un gest plàcid.

Però, la poesia? Si és un esplai dialectal, també. La intimitat mansoia no fa nosa a ningú. El tipisme, s'ha demostrat, no altera pas les sanitoses idees de centralització. ¿Es que una barretina no pot, fins i tot, servir per accentuar una escena provincial? ¿I un Rector de Vallfogona no és el trofeu més preat d'una campanya assimilista?

La poesia valenciana, però, no és dialectisme deixat, ans esdevé severa aristocràcia. Llegiu els noms que figuren al programa de la festa anunciada per ahir al Palau de Projeccions: empeltats als clàssics gloriosos—Ausias March, Jaume Roig, Roiç de Corella—trobem a través de Llorente, els nobles fronts d'avui, lírics no en dispersió, ans manobres d'una segura renaixença.

¿Per quina esclètxa sortosa ha penetrat a l'Exposició aquesta veu pura i fraterna? Tant li fa: ja hi és. ¿L'han creguda, potser, tartamudeig sense esma? Heus ací la realitat, magnífica, que proclama l'engany. Benhaja, doncs, l'engany que ha permès a València de treure enfora la seva ànima i de vèncer, venjant-nos, aquell esperit dogmàtic que, igual en el clos d'un Certamen que a les viles de l'Alt Adige, posa damunt les realitats diverses una màscara rígida i optimista.

T. G.

Amorós 39

TAULA

DE LLETRES VALENCIANES

VOLUM III

DESEMBRE 1929

NÚMERO 26

[Novembre]

Pamflet

PER a la segona edició de les meues «Cançons Valencianes» he escrit el següent «Pamflet enganxat al pòrtic».

Les «Cançons Valencianes»—pretèrites unes, altres d'ara—son volgudament populars. Algunes—cinc o sis—han estat recollides i estampades quasi com el poble les havia dit.

Les «Cançons Valencianes» són senzilles, humils, com tota cosa que naix del poble o al poble torna. Les dedique a la gent del meu barri, perquè deixe la cançó exòtica i reprenga la cançó valenciana.

Davant les mostres actuals de literatura dita *d'avantguarda*, antiliterària i antipolítica, els esperits profundament autòctons, independents i liberals han de reaccionar.

La literatura i l'art de la nostra terra—com de tots els pobles de personalitat autèntica que no gaudeixen de plena sobirania—, cal que tinguen un llevat i una irradiació polítics.

L'actual avantguardisme en les nostres lletres és la negació de l'esperit autòcton i del sentit comú.

Es una cosa incoherent, ridícula, divertida, moltes vegades repugnant o ximple només.

Pateix de confusió i de bilingüisme.

Es una calúnnia i un insult a la nostra llengua.

Cal retornar el poble, a la cançó popular, als orfeons, a Llombart, a Llorente, a Verdaguer, a Goethe, a Mozart i a la Novena Simfonia.

Cal retornar al passat, a la nostra Renaixença; no per retrocedir, sinó per a formar-se i enfortir-se i saltar, per sobre d'aquests últims anys i d'aquest avantguardisme lamentables, a un esdevenidor realment nou i nostre i alhora universal.

A l'actual avantguardisme, estrany o estranger, antiliterari, antipolític, esplai de gent vanitosa i mancada de caràcter, que trafiqueja amb els mots: nou, postguerra, joventut, sensibilitat, esport, internacionalisme, maquinisme, antenes, raids i meridià, cal oposar i cal imposar:

Poble, personalitat, intel·ligència, cultura, política, democràcia i llibertat.

I ara, uns crits, que no han d'ésser sols els avantguardistes a cridar.

A baix:

el ciment armat, els anuncis lluminosos, el suro, les clavegueres i llur contingut, com elements de poesia!

Visca:

Poblet i Santes Creus i la llum del sol i el cor dels homes i la grandesa de la mar!

A fora:

el bigot de Menjou i les patilles de Dalí.

Visca:
les barbes de Russinyol i el bigot de Charlot!
A baix:
l'anti-art, el fonògraf, el jaz i el *coca-tail!*

Visca:
el nostre poble, la política, la cançó popular i el vi de la terra!

MIQUEL DURAN DE VALENCIA

LLETRA DE PARIS

Ernst Glaeser

UN atzar m'ha permès de conèixer personalment el jove i valuós escriptor alemany Ernst Glaeser, autor del llibre de guerra titolat «Els que nasquèrem l'any 1902». Aquest llibre, comparteix amb «Krieg» de Ludwig Renn i amb «Im Westen nichts Neues» de Remarque, l'atenció del gros públic alemany. El llibre de Glaeser, però, és el més fort i també el més interessant, per que les seves pàgines són la veu clamant de tota una generació sacrificada per la guerra. És a dir: de la nostra generació, car també nosaltres vàrem obrir els ulls al resplendor de la iniqua foguera imperialista, en la qual, més que els manits ideals de justícia i llibertat, es debatia—per a liquidar-se definitivament—una societat cansada i vella, atacada de totes les lacres i malalta de totes les infeccions.

El llibre de Glaeser, «Jahrgang 1902», ha tingut des del moment de la seva aparició, aferrissats detractors: els supervivents de l'infecte imperialisme alemany; però, ha tingut també defensors decidits i entusiastes: la nova generació. Més que per la Constitució de Weimar, la salvació d'Alemanya ha estat constatada per les reaccions que aquest llibre ha produït. Una peça literària semblant, apareguda abans de 1914, hauria rebut una general reprobació. El seu autor hauria estat perseguit i potser condemnat per la justícia keiserista. Avui, no. Tots els joves alemanys conscients, hi han vist interpretats els seus sentiments més íntims; hi han trobat tot allò que inconscientment i vagament pensen. Els judicis severes que Glaeser fa de l'Alemanya imperial; les vibracions del seu cor pur; el sentit de protesta contra la realitat anterior del seu país, són el símptoma més clar i definitiu de la incorporació d'Alemanya als corrents del temps nou.

Físicament, Glaeser és un jove alt i de figura esvelta. Té el cap coronat per una flama ardent de cabells rossos. El seu perfil estirat i suau, dóna al seu rostre un aire de dolçor que la varietat dels seus gests no modifica. Parla defectuosament el francès, i pronuncia un alemany clar i sonor. Els seus ulls, amb les dificultats de l'idioma, adquireixen una vivacitat i una lluisor extraordinàries.

Quan he fet la seva coneixença, he intentat fer-li una interviu. Impossible. La nostra conversa ha estat un diàleg en el qual no havia interrogador ni interrogat. M'ha calgut, a mi també, respondre a les seves qüestions, informar-lo de totes les coses ibèriques que li interessaven: literatura, art en general, reaccions de la joventut espanyola davant la guerra, etc. etc.

De totes maneres, la seva conversa ha palesat moltes coses que el seu llibre no diu concretament. Per exemple: que la joventut actual del seu país té una marcada tendència comunista; que no pensa en la guerra més que amb un humaníssim horror; que se sent atreta per tot el que sigui fraternitat internacional, i que el seu esguard cordial ultrapassa les fronteres i s'esbandeix pel món vast i incommensurable de la intel·ligència i de l'esperit.

Per a mi, la data en que he fet la coneixença de Glaeser, esdevindrà inoblidable. He tingut la sort de posar-me en contacte amb allò que hi ha de més pur i noble sobre la lliure terra alemanya.

Trobar una ànima pura, que vibra amb la mateixa vibració que la nostra, és la troballa més valuosa que pot fer un home.

ARTUR PERUCHO.

París, novembre de 1929.

Un record de Paris

BOURDELLE

HAVIA entrat al museu del Luxemburg, i de promte em sorprengué una jungla de blancura; una multitud d'escultures es mostrava davant la meua vista. Era, per una part, un espectacle alegre, i per altra, quelcom indiferent.

Pensava: mira que estàs al museu del Luxenburg, al célebre museu, i tenen que agradar-te estes coses. I res. Mirava una escultura: si, està bé; i altra: ¡bé!

¡Senyor!, ¿per què aquella voluntat de sugestió? Moltes vegades m'ha succeït: quelcom que jo he suposat que havia de tindre determinades condicions d'alta qualitat, al no encontrar-les, m'he resistit a confesar-me la no existència i desilusió; i potser dubtant de mi, he cregut (massa lleugera i dringadament, puix al cap i al fi l'emoció artística ha d'ésser sinceritat) que estaven bé, que aquelles condicions existien. Després (a vegades molt de temps després), un juf d'algú més tècnic, més radical o més segur, m'ha tornat a la realitat... ¿Llavors —he pensat— aquella molèstia interior quan jo creia que m'agradava una cosa, aquella molèstia interior, era senzillament perquè no m'agradava? ¡Es clar, senyor! ¿Perquè no guiar-me per l'instint?

Allí al Luxemburg, ¿m'agradaven les coses que veia? ¿No tenia una sensació estranya pareguda a la que anys abans havia sentit en el cementeri de Gènova? (No tant, tal volta no tant; al cementeri de Gènova, no era la sensació del dubte, sinó la de la mediocritat ben manifesta...)

Però aci ¿podia ser lo mateix? ¿No seria jo insensible a l'escultura? ¿Aleshores perquè en Florència vaig sentir aquella emoció tan gran de beutat i de fortaleça davant el Dia i la Nit de Miquel-Àngel?

I aixís anava mirant les escultures del Luxenburg...

Més vaig arribar per fi a quelcom que m'atraia des de que vaig entrar. Vaig arribar davant «L'Arquer» de Bourdelle...

Allí, fon altra cosa. ¡Que extraordinària potència de fuga tenien aquells membres! Tots els nervis meus s'en fugien per aquell arc de l'Heracles. Sentia dins de mi una contracció enèrgica com la d'aquell arc. I sensacions arcàiques. I al mateix temps, sensacions molt modernes. I tota la sang accelerada. Aquell arquer, era com una formidable sangrantana, amb la seva extraordinària movilitat. Tenia quelcom de reptil prehistòric, però quelcom també de divi, i de molt humà. Era un déu, aquell home que havia disparat aquella fletxa.

Era tota la força de l'Orient i tota la inquietut nerviosa d'ara. Era la força original. I la fletxa que se li havia escapat amb cordes i tot (¡oh descuit de Bourdelle, pot ser a qualsevol altre escultor no se li hagueren escapat les cordes!), la fletxa que havia sorgit d'aquella poderosa tensió muscular, ¿on estava? Des de feia segles, havia arribat al sol, i l'havia encés. I després aparegué l'home sobre la terra. No és estrany. L'Heracles era l'energia creadora del mon...

Altra escultura pròxima ens va calmar l'exaltació. ¿Ens la va calmar o ens la va canviar? ¿I de qui era esta altra escultura? De Bourdelle també. Era el «Beethoven». «L'Arquer» era la força exterior creadora, l'acció. «Beethoven» la força interior, la passió. U la intel·ligència creadora, l'altre, la que veu el mon i el reté; el mon subjetiü...

* * *

Bourdelle ha mort.

* * *

Al sortir aquell dia del museu, plovia. Els guardians, implacables, ens havien fet sortir. Però prompte els arcs romàntics del teatre Odeó, ens aculliren cordialment. Tota ma vida recordaré aquella ínfima vesprada. Baix les arcades de l'Odeó, mentres plovia i semblava de nit, jo rebuscava entre els llibres de la llibreria Flammarion que allí s'exposen. (¿'haviem encés ja les llums de gas?) Jo miraba uns sens fi de llibres sobre la mú-

sica; de crítica, sobre història; biografies, partitures. Més endavant, llibres sobre arts plàstiques; el «Perrot i Chipiez»; més allà literatura, tota la literatura ..

¡Què vesprada més íntima! I els arcs de l'Odeó erens magnífics per a les suges-
tions romàntiques. Jo mirava els llibres, però més que llegir-los, sentia el delit sensual
de l'ambient i de la situació; i la tristor de la vesprada, la grisor i les llums de gas sota
aquells arcs evocadors i fullejant llibres d'art, m'omplien el cap d'anhels imprecisos.
M'en recordava dels quadros de Carrière que havia vist, i de músiques íntimes; desitjava
una saleta encolxada, una saleta amb ambient de velluts i coixins i molta llum, on hi
haguera un piano i uns amics, m'en recordava de l'artista a qui havia sentit uns dies
abans en l'Opera Còmica, una Isolda apasionada. Evocava aquella «midinette» tan fina
i tan fràgil, que sopava davant de nosaltres fullejant llibres...

Sensacions alernes i fugitives d'intimitat i de frescor ens tenien vibrant. La pluja
disminuïa

Entrarem als jardins del Luxemburg. No estaven els nens com d'habitud quan
no plou. En l'estany no ni havien petits vaixells, i del brollador del mig, l'aigua es des-
fullava com una gran dàlia blanca, amb blancor que contrastava amb la grisor ambient.
En un banc una mica amagat, una parella, un jove i una jove, es miraven als ulls amb
les mans juntes i permaneixien aixís, indiferents a la humitat i a tot; un aucell picotejava
i esvarava per la terra humida, donava petits salts i revolotejava...

Els núvols anaven i venien i començà a ploure de nou. Els arbres feren reverèn-
cies lentes i suaus amb les seues copes polidament, però sòbriament retallades.

Hi havia una boira d'una infinita melangia, d'una vaguetat encisadora i dolorosa
a un temps...

Potser el dia que ha mort Bourdelle, el jardins del Luxemburg, han estat aixís.

EDUARD RANCH.

Amb el títul que vullgau

(Assaig de teatre valencià d'avantguarda)

La Lluna ha baixat a la Terra en busca de l'Home. Es al mig d'una terrassa de cafè en un carrer on
els anuncis lluminosos, els bars, cinemes i teatres tenen el caràcter espés de barri banal i civilitzat.
La Lluna. — Busque l'Home.

(EL BURGÉS, des de la taula del cafè, atrevit i dominador, tot brillant de joies.)

El Burgés. — Sou de lluny, vos? No us coneixia. Teniu blancor i brunor, alhora. Uls demanaria una be-
sada si no vingureu nua... Haveu pecat moltíssim, senyoreta? Teniu el cos tatuat de besos.

(LA LLUNA s'avergonyeix i es gira d'espatlles tot cobrint amb les mans la natura.)

El Burgés. — Senyoreta, sou un anunci d'una nova tinta?

La Lluna. — No soc cap anunci.

El Burgés. — Teniu l'espatlla negra. On us heveu tombat per a fer el fet?

La Lluna. — Jo no he fet el fet. Soc puríssima.

El Burgés. — Puix heveu dormit en un femer.

La Lluna. — Si tinc bruta l'espatlla és de refregar-me pel cel.

El Burgés. — El cel, ara, és dins dels Bancs. Els àngels coneixen bé les matemàtiques. Esteu boja.

La Lluna. — Desgraciada qui no ha vist mai les seues espatlles! Vinc del cel. Busque l'Home, aquell home
que totes les nits me cantava...

El Burgés. — Vaja, no ploreu. Jo us faré rentar. I vos abillaré. Però dormireu en el meu llit.

(Pren de la mà LA LLUNA i se l'endú.)

Decorat nou

Sala de bany en casa del Burgés. La Lluna, sentant-se, dins la pila. El Burgés fuma.

La Lluna. — Ja estic neta,

El Burgés. — Sur't. I assecat. Si no ho tens poros en dins, a la pell ja no se veu la negror del cel.

*(LA LLUNA contempla als miralls la seua casta hermosor tofa blanca. Entra la MANICURA a un
avís elèctric del Burgés.)*

La Manicura. — Senyor!

El Burgés. — Deixeu-me en bon us la nova amiga.

*(LA MANICURA depila LA LLUNA, li arregla les mans, li corregeix els genolls punjaguts, li talla
el cabell a la moda.)*

La Manicura. — He terminat, senyor!

El Burgés.—Marxeu i prepareu-li la roba.

(Fa mutis LA MANICURA mirant-se LA LLUNA com una obra d'art.)

La Lluna.—Ara ja podreu donar-me la felicitat?

El Burgés.—Tens els llavis apagats. Espera.

(Entra EL DECORADOR a un avís elèctric del Burgés.)

El Decorador.—Senyor!

El Burgés.—Aci tenim aquesta nova amiga meua sense gràcies artificials. Poseu-li-les. Deixeu-me-la feta una bella obra d'art.

(EL DECORADOR vermelleja els llavis de LA LLUNA, li ombreja ulls i celles, dóna rossor als turmells, als colzes, a les galtes. Li decora els pits, les orelles, les ungles ..)

El Decorador.—He terminat, senyor!

El Burgés.—Marxeu.

(Fa mutis EL DECORADOR mirant-se LA LLUNA com una Venus)

La Lluna.—Doneu-me ja la felicitat promesa.

El Burgés.—Cal que espereu una mica més.

La Lluna.—Més encara?

El Burgés.—Més.

(Entra LA MODISTA a un avís elèctric del Burgés. Porta diverses capsos. Les destapa i abilla poc a poc LA LLUNA.)

La Modista.—Aquesta camisa us parará bé.

La Lluna.—Es molt curta.

La Modista.—No digau tontades. Per al que serveix fins és llarga i tot. Aquestes calces de seda us revaloritzaran les cames.

La Lluna.—No són massa llargues?

La Modista.—No ho són. Encara se us veu la cuixa. Aquest collar farà que els homes us miren els pits.

La Lluna.—Què no és prou bonica la meua sina per a que els homes se fixen?

La Modista.—Bah! Bé conec que vós no sou d'aquesta terra. Aquest païama us darà una gràcia major...

La Lluna.—No puc resistir aquest vestit... M'ofega.

(EL BURGÉS ha estat esguardant tota l'estona el cos nerviós de LA MODISTA. Ha comparat mentalment les dues dones. Ha troba LA LLUNA una mica grassa i el ulls de LA MODISTA una mica enjogassats, cosa que li plau força. LA LLUNA té, ara, aquells ulls cansats de les dones que no dormen en espera de l'home de la il·lusió, el que mai no arriba.)

La Modista.—Ja he terminat, senyor!

(Entre cella i cella del BURGÉS l'ocell del dubte ha fet un niu.)

El Burgés.—Eepereu-nos, Modista.

La Lluna.—*(Afinant totes les gràcies sense aconseguir-ho)*. Doneu-me ja, senyor, la felicitat que tant necessito i que m'haveu promés.

El Burgés.—I vós, Modista, què voldrieu de mi?

La Modista.—Jo, senyor, amb un cock-tail me contento.

(EL BURGÉS se grata el cap mig calb. L'ocell del dubte en veure alçar la mà pren volada esportugueït.)

El Burgés.—Vingau, Modista, als meus genolls. Beurem.

(LA MODISTA s'asseu als genolls del BURGÉS. LA LLUNA resta mig espantada.)

La Modista.—No més els àcids de la vida me plauen.

El Burgés.—Tú, Lluna, desgraciada fofa, caiguda del cel, depòsit d'ombres que fa les espatlles negres de carregador de port, fuig. Fuig de ma casa! Cóm te he de dar la felicitat si tú no me la pots proporcionar? Fuig galta inflada, fuig!...

(LA LLUNA, en païama, fa mutis en plor contingut. EL BURGÉS, mentres, fa besades a LA MODISTA i aquesta grata les aixelles del BURGÉS per fer-lo riure.)

Nou decorat nou

Carrer enfosquit. La Lluna, en païama, aguzita als cantons en espera de l'Home. Una clara llum llunàtica la segueix de baix a dalt, des del lloc del consuetat. Als brancals de les portes hi ha unes senyoretetes que venen Amor. Dos joves, venedors de l'Amor innominat, ofereixen la seua mercancia.

La Lluna.—Busque l'Home. No el trobe. Ai de mi!

Una Senyoreta.—A més oferta, preus més baixos.

Una altra.—Clar és. Preus més baixos.

Una altra.—Se posa mal el comerç.

Una altra.—Si no augmenta la virtut morirem de fam.

Un jove.—Hi ha escassa demanda.

L'altre.—Ens hauriem de sindicat nosaltres.

L'altre.—L'unió és la força!

L'altre.—Estes senyoretetes ens malmeten l'ofici!

Una senyoreta.—Les dones són massa vicioses!

Un jove.—Els homes són massa virtuosos!

Una senyoreta.—Hi ha massa oferta!

Una alta.—Haurem de fer una creuada contra la immoralitat de la dona!

La Lluna.—Ai de mi! No trobe l'Home!

(*Entra L'ATLETA ensumant les SENYORETES. S'acosta a LA LLUNA, qui li és desconeguda.*)

L'Atleta.—Qui eres tú?

La Lluna.—Una desgraciada, soc.

L'Atleta.—D'on eres?

La Lluna.—Del cel.

L'Atleta.—Ja estem així? Qué feies allà dali?

La Lluna.—Esguardava la Terra i escoltava les cançons dels Homes. Quan me blasmava algú me girava d'esquena i plorava en la foscor. He vingut per trobar l'Home que s'enamorà de mi. Sou vos? Donu-me la felicitat.

L'Atleta.—Pren i sopa, vés.

La Lluna.—Què me doneu?

L'Atleta.—Cinc francs.

La Lluna.—No vullc diners. El cel és ple de monedes titil·lants i mai n'he pres. Vull el vostre Amor.

L'Atleta.—L'Amor? Fuig! Tú eres una deixalla del Romanticisme.

(*L'ATLETA s'aparta malhumorat. Xiula a les SENYORETES i se li acosten totes. N'agafa dues pels flancs i fan mutis.*)

La Lluna.—Ai de mi! No trobe l'Home!

(*Esquina el païama i resta nua. Entra EL POETA ROMANTIC. Es un vell a punt de morir. S'ajuda d'un bastó. Barbaflorida. Xambergo. Pipa. Xal'lina. Capa. Al veure LA LLUNA li pren les mans amorosit.*)

El Poeta.—Oh tu, la meua blanca Lluna!

La Lluna.—Qui sou vós?

El Poeta.—Soc el Poeta, l'home que t'ha cantat!

La Lluna.—L'Home?

El Poeta.—Si; us he fet mil noucents vintinou mil sonets. T'idolatro!

(*LA LLUNA tanca els ulls, i sense esme per a desfer l'abraç se deixa besar. En obrir els ulls per contemplar el POETA cau desmaiada.*)

Una senyoreta.—Així vaig començar jo.

Una altra.—I jo.

Una altra.—Jo també.

Un jovenet.—Així és com me vaig perdre jo.

L'altra.—I jo, igualment.

El Poeta.—Estimada!

Una senyoreta.—(*Canta.*)

La lluna
la bruna
vestida
de sol.
El noi
la besa;
son pare
no vol.

(*Les SENYORETES riuen. Els JOVENETS ballen un xarleston.*)

El Poeta.—Adorada del meu cor! Estàs freda! La llum dels estrells són sagetes de gel que se claven en la pell. Cobreix el cos, oh Lluna, Inspiració meua!...

(*EL POETA es trau la capa obscura i cobreix curosament la llunàtica nuesa, S'apaga el raig argentí que la seguia. LA LLUNA s'ofega dins la capa. Gesticula desesperadament. Ell impedeix la nuditat de «la seua Inspiració». Esta, cau a terra i mor.*)

El Poeta.—Oh! Morta! Se me trenca el cor!

Una senyoreta.—Ha mort la groga!

Un jovenet.—Visca la mort!

Una senyoreta.—Ha mort la esquirol!

Una altra.—Manco oferta!

Una altra.—Més ganància!

Una altra.—Visca la mort!

L'altre jovenet.—I a mi què?

Totes les senyoretetes.—Resem-li una oració.

(*S'ou, lluny, una marxa fúnebre.*)

Altre decorat nou...

... que ara és invisible per que una obscuritat absoluta ha invadit l'escena. Va aproximant-se la música funerària. S'acosten, poc a poc, uns llums rogenes, bellugadissos. que trenquen la fosca cortina.

Una cova, immensa, guarnida de belles estalacites. Entren uos personatges fantasmals que porten ciris encesos. Tot seguit *El Poeta* porta, damunt d'una vagoneta de les que se usen en les estacions

ferroviàries per transportar embalums, la caixa on dorm *La Lluna* el somni de la Mort. Entren després les *Senyoretas* que venen Amor: fumen cigarretes, se pinten els llavis, se posen polvos tot mirant-se a petits miralls... *El Poeta*, adolorit i quasi impotent, descarrega la caixa i marxa amb la vagoneta, buida. Els fantasmes deixen els ciris encesos entre les estalactites i desapareixen cova endins. Allavors les *Senyoretas* se llancen a la rapinya: obrin la caixa, aboquen el corpus àlgid de *La Lluna*, li destrocen el païama i el furten a trossos; estellen la caixa per a escalfar-se i fer el menjar. Prenen els ciris i xisclant, rient, saltant i befant-se de *La Lluna* desapareixen.

(*La fosca és, ara, espesa. L'HOMME DEL FAROL amb el farol encés.*)

L'Home del Farol.—Han soterrat *La Lluna*. Què bé li ha estat. Ella que s'alimentava de rates penades ara trobarà les propies despulles. Bona nit tingues, senyoreta *Lluna*!

(L'HOMME DEL FAROL fa mutis mentre un vol de rates penades pren possessió de la cova.)

Fosca absoluta

S'ou el motor d'un auto. I un claxon.

Penombra

Un raig de sol cau d'esbiaix al centre de la cova des de una escletxa de la volta. Baix la pressió de la llum l'esquelet mig terrós de *La Lluna*. Entra el *Savi*, nugat per la cintura. Baixa per l'escletxa en companyia del raig del sol. Baixa poc a poc, de roca en roca, entre les estalactites.

El *Savi*.—Magnífic! Magnífic! Una cova desconeguda! He descobert una cova! Magnífic! Ara entraré al «Centre de Cultura Valenciana»! Magnífic! Escriuré un article original! Magnífic! Oh, un esquelet! Posseiré un diploma! Un esquelet prehistòric! I un anells! Prehistòrics! I unes fustes! Prehistòriques! I uns draps de seda! Oh! Me donaràn una medalla! Ací hi ha cendres prehistòriques! Magnífic! M'he fet ric! Ric! Ja no estudio més! Alegria! Hurra!

(*A peu pla entren el BURGÉS i la MODISTA agafats del braç.*)

El Burgés.—No hem perdut l'excursió, veritat? Hem vist una cova.

La Modista.—Fa frescor aci dins. Toca, anem-se'n!

El Burgués.—No t'agrada, xica?

La Modista.—Tornem al auto. Vaja quin gust!

El *Savi*.—Senyor, no toqueu l'esquelet! Se desfaria en pols! Se desfaria tot l'honor d'haver descobert jo unes coses prehistòriques!...

La Modista.—Què diu eixe boig?

El Burgés.—Bah! Tonteries. Era més interessant aquella jove d'anit i no la vaig tocar.

La Modista.—Quina? Aquella del païama que tenia la cara ratada per la pigota?

El Burgés.—O per els besos.

La Modista.—Tenia la cara redona, les galtes inflades...

El Burgés.—Pareixia la lluna...

La Modista.—(*Riu mol agust per la comparació. Anant-se'n i estirant-lo del braç.*) Te 'n recordes? I no bebia cock-tails!!!

El *Savi*.—Ja soc ric! Hurra!

FI

CARLES SALVADOR.

El viatjant de comerç, home digne

Es llàstima que l'admirat poeta Carles Salvador, al donar a les planes de TAULA el seu article del mes passat, no particularitzara la qüestió, i en lloc de llançar els seus càrrecs capritxosos i—com tot insult generalitzat—injustos, a una col·lectivitat de homes dignes, s'hagués limitat a descriure el cas d'un viatjant de comerç que, a més de ser ho, era vago, jugador de dòmino, xarraire, il·lusionista i borratxo, qualitats vicioses que, dissortadament, es donen casos en totes les professions, carreres i vocacions artístiques conegudes. Plantejat el motiu de l'article que comentem d'aquesta manera particularíssima, guanyava el treball en pintoresc i en realisme lo que per sort hauria perdut en agressivitat innecessària i injusta

Generalment els poetes, per ser-ho, desprecien de la vida—o no s'en adonen de que existixen—totes les tares i misèries que ens rodejen, s'enlairen per sobre la costra de prosaisme i eleven el pensament i l'ànima a regions més pures. El materialista, per eixemple, surt al camp i sols observa els solcs dels camins, els detritus, les mosques; tot l'aspecte deplorable de la naturalesa; el poeta veu el sol, les flors, la blavor lluminosa del cel esplèndid.

Carles Salvador, alt i admirat poeta, no ha volgut estar en aquesta ocasió a la

alçada del seu nom poètic. Voluntariament s'ha col·locat més baix que cert dramaturg gallego, prosaic i materialista. Aquell encara trobava la poesia en un llibre de contabilitat mercantil. I es deia. «Aquestes xifres de l'«haber» en el llibre «major» representen el pa de la família, l'educació dels fills, la tranquil·litat de l'esposa, la pau de la llar, la benaurança, la felicitat, en fi: la poesia.»

Carles Salvador no ha vist, no ha volgut vore, més que «un» aspecte—el més dolent—d'«un» viatjant de comerç, el més indigne de fots, sens dubte. I ha llançat l'anatema, totalment exagerada i injusta, contra el cos col·lectiu, sense mirar que al fer-ho ofenia a tota una agrupació nombrosa de homes intel·ligents i progressius, olvidant la missió importantíssima encomanada a eixos homes que en el desenrotllament econòmic de la nació i en el seu floreiximent industrial i comercial porten la millor palma. Ells viatjen, treballen, cerquen el negoci que surt de les seues mans en forma de paperets de pedidos, ordes de trameses per correu o per telegraf posen en moviment els telers, arranquen els carbons i els metalls de la terra, fan fumejar les ximeneres, golpear l'enclosa, llaurar els camps, i, en fi, són com la sava que dona vida i moviment a la nació tota que, quan més rica és, no solament obté millones d'orde purament material, sinò que imprimix més llibres, conserva més museus, més obres d'art aixeca. Gran coincidència és que les nacions on el viatjant de comerç, l'agent de ventes, el comissionista, tenen concedida una categoria i un estat oficial, siguen les nacions més pròsperes del món: Anglaterra, Estats Units, Alemanya, Japó ..

Troba Carles Salvador en «eixe» viatjant de comerç—que per a dissort dels vint mil companys d'Espanya anà a Benassal a oferir mostres i beure copes de «cognac»—una nota pintoresca. Diu que en els ratos perduts fa jocs de mans com un professional de l'il lusionisme. Podriem preguntar ingènuament, com el xiquet sorprés en un mal-fet: i això és pecat? Val la pena pensar que el viatjant de comerç no treballa únicameut les huit hores de la jornada legal; quan acabada la tasca diària escriu a la inhòspita habitació de la fonda de poble; quan viatja de nit en tren, en automòbil o en carro, restant hores al descàns per a intensificar la venda i produir riquesa; quan pren el cafè, i inclús quan per cercar uns minuts de distracció, als que té el mateix dret que qualsevol mestre d'escola, juga al xamelo o va al cine, trezalla; perque treball és, i gros—això és estrany no ho sàpiga un pare de família—, estar subjecte a una obligació que el reté lluny de la terra on esperen el seu retorn—de vegades prolongat molts mesos—una esposa amatent i uns fillets amadíssims.

Quedem, puix, en que Carles Salvador coneix a «un» viatjant de comerç que per distraure les hores fastigoses del viatge fa jocs de mans. I li remarca públicament aquesta afició com si un joc de mans fora un crim inconfessable.

Quedem, també, en que el viatjant de comerç no és el «tipo» anodí i despreciable descrit per Carles Salvador en un moment de defici. El viatjant de comerç és quelcom més seriós, més important, més cult i més respectable.

* * *

Ni sisquera en la divisió de castes que fa de la humanitat, ha estat encertat Carles Salvador. Diu en l'article motiu d'aquestes modestes gloses: «El viatjant de comerç ignora la pedra mil lenària, la creu de terme gòtica, la portalada renaiximent, l'arc romànic, la pintura quatrecentista, l'altar barroc... etc.»

Aquesta afirmació rotunda, aquesta acusació d'ignorància i mal gust que llança, no es pot fer de manera tan absoluta sense conèixer, un a un, als vint mil viatjants de comerç que hi han a Espanya, i als millions que hi han al estranger, entre els quals hi ha homes que, a més de viatjar, escriuen, pinten, esculpixen, produixen art i l'admi ren.

Per a Carles Salvador no hi ha, per lo vist, més que dos castes d'homes al món: els artistes i amants de l'art en els seus diversos aspectes, a una banda; els viatjants de comerç a l'altra. Ni per un moment pensa que a Espanya, per desgràcia, son pocs els elegits que poden viure de produir art; i ni a Espanya, ni a cap altre país de la terra—pot ser sí a Marte...—ha donat mai per a viure la simple admiració de l'obra artística. Està ben clar, puix, que tant els artistes, els que produixen art, com els que l'admi ren,

han de sortir d'alguna banda. Si no cauen de la lluna, aquests artistes i admiradors de l'art tindran una doble personalitat, la prosaica però necessària per a subsistir, la que fa guanyar el pa que nodrix i dona força al cervell i al braç que en les hores d'exaltació espiritual produiran el llenç, el llibre, l'esculptura. L'exemple de la nostra tesi la tenim aquí, sense sortir de casa. Citem a uns quants companys estimats. Tots són artistes, tots produeixen art i a l'art admiren. Però .. El director de TAULA, Adolf Pizcueta, té un càrrec en la secretaria d'una companya. Thous Llorens i Bernat Ortin son mestres. Bernat Artola és estudiant de Medicina. Navarro Borràs és industrial. Pasqual Asíns, Eduard Buil, Bayarri i Caballero i Muñoz tenen càrrecs en escriptoris de contabilitat mercantil. Salvador Verdeguer és forjador de ferro. I Almela i Vives, cas únic del nostre grup que viu exclusivament de la ploma, té el seu principal ingrés en l'aspecte manco artístic de la literatura: el periodisme. I açò no és obstacle per a que tots ells produïsquen belles obres d'art i per a que sàpiguen admirar les produïdes pels altres.

El viatjant de comerç que ha inspirat l'article de Carles Salvador no és el viatjant «tipo». Es... qualsevol ser cretí dels que disortadament hi ha eixemplars en totes les professions i en totes bandes. El veritable viatjant de comerç, col·lectiva i individualment, és digne de majors consideracions i respectes. La seva llavor és admirable. No és molt baix el seu nivell cultural i, de vegades, a més de treballar i produir riquesa material, queda embadalit davant la portalada del renaixement o l'arc romànic. Pot creure ho l'equivocat articulista. Li ho diu un agent comercial—que és com ara ens diuen als viatjants de comerç—que no sap jugar al xamelo, ni beu «cognac», ni fa jocs de mans, que treballa catorze o més hores diàries i que malgrat això ha sentit emoció davant de la pedra mil·lenària, ha plorat al peu de una creu de terme gòtica en una nit de lluna molt clara i he gojat infinitament llegint les rimes de «Vermell en to major» de l'admirat poeta i ¡ai! mestre d'escola de Benassal, Carles Salvador.

ENRIC DURAN I TORTAJADA

COL·LECCIÓ «L'ESTEL»

O B R E S P U B L I C A D E S

L'espill a trossos, per ALMELA I VIVES

Blasco Ibàñez i València, J. JUST GIMENO

Vocabulari Valencià-Castellà, JOAN DE RESA

ACABA DE SORTIR

Proses de Viatge, E. LÓPEZ CHAVARRI

En preparació: Ícar o la Impotència

per A. PERUCHO I BADIA

Contes per a infants (Del folk-lore nòrdic).

Versió de l'anglès, per Joaquim Reig Rodríguez.

Poemes

...per què no?

Perquè no parlar de lires,
quan eres un ritme tú,
que has vibrat al punt claríssim
que 'l dalit feu son trassunt
i has ritmificat ma vida
alçant el teu bracet nú?

Per què no parlar de flaires,
si poncelleta eres tú,
que has encensat nostra casa
amb ton imperial perfum
i fer un jardí inefable
de nostra llar has sabut?

Per què no parlar de nimbes,
si un raig de sol eres tú;
disc de nimbe beatífic
de gloriosíssima llum,
que has fet esplendent mon viure
d'afançant son curs?

Per què no parlar de gracia,
si tota gracia eres tú,
que 's difundix de ton riure
i es difundix de tos ulls,
i per sobre mon cor raja
com una font de salut?

Lira, fíaire, nimbe i gracia,
— que menys podies ser tú, —
si dels jardins de l'Empiri
a esta llar has fet ton curs,
quan al cel li demanàvem
gracia, llum, ritme i perfums?

...tens unes savies manetes

Tens unes savies manetes,
— paràfrasis de l'encant,
quí diria que no saben
collir els llirs celestials?

Quí diria que no poden
tota la lluna alcançar,
quan al cel les difundixes,
quan a mí vchen en alt?

Quí diria quan les mira
rosses, de un ros intocat,
que per dins d'elles no alenten
suavíssimes claretats?

Quí diria que la vida
no em van, glorioses, brodant,
— manetes de ma filleta —
tan savies, en telers alms?

Quí diria que no tenen
apresonats tots els mals,
totes les penes vençudes,
derrotats tot els pecats?

Manetes de ma filleta,
— déu, unicaules triomfants —
que cap al cel divergixen
i a mon cor convergint van.

Quí sap si no haveu d' estar-se
constantment al meu davant,
guiadores de ma vida
per los camins ideals?

Manetes de ma filleta,
glorioses, divines mans...
quí sap, en l' hora infinita,
si els meus ulls no tancaran?

JOSEP M.ª BAYARRI.

NOTES

La Setmana valenciana en Barcelona

Formant part de la sèrie de setmanes organitzades d'acord amb l'Exposició de Barcelona, es celebrà el mes d'octubre la Setmana Valenciana.

Si la seua finalitat era atraure visitants a l'Exposició de Barcelona, confessem que es va acertar en la confecció del programa, dins del qual tenia preferència la part espectacular. Per el contrari si es volia donar a conèixer València, el programa estava mancat.

Els dies d'aquesta setmana tenien cadascú una dedicatòria especial: dia de la rima, dia de la música, etc. Alguns dies d'aquests foren un esclat de valencianisme popular i altres oferiren un espectacle, com el de les danses, que a tothom va plaure.

Dins l'enorme Palau de Projeccions es va celebrar un recital de poetes valencians, a càrrec de la senyoreta Anita Caruana i dels senyors Thous Llorens, Verdguer, Asins i Buil, els quals donaren a conèixer poesies seues i d'altres poetes nostres. Fo. a exagerat dir que abans d'aquest recital, els catalans ignoraven als poetes valencians, però de la simpatia amb que es va vore aquest acte, en donarà idea la nota que publicà el diari *La Publicitat* i que nosaltres reproduïm en altre lloc.

Ara bé; el recital poètic a que ens venim referint ha tingut altres derivacions que volem aclarir. Francisc Caballero, en *Las Provincias*, es plany de l'exclusió de Bernat Artola entre els poetes recitats. El propi Bernat Artola escriu als diaris de Castelló una carta sobre aquest fet, que dona lloc a que altres diaris prenguen el seu cas com una prova de l'animadversió de València vers Castelló i Alacant.

Aprofitem l'ocasió per a declarar que Bernat Artola podia figurar dignament al costat dels poetes recitats en el Palau de Projeccions i que el motiu que sembla alegar-se, no justifica per a nosaltres dita exclusió. Tantes voltes com hem predicat contra les *provincias* no anava a ser vàlid un argument provincià! I que passaria si Auxias March o altre poeta antic, no haguera naixcut en els límits de la *provincia* de València? Si es volia presentar la poesia valenciana, tenien dret a figurar-hi el poete més significat de totes les terres valencianes i amb més motiu quan l'inclusió no perjudicava a la durada de l'acte, ja que de quasi tots es recitaren dos i tres composicions, el número de les quals s'haguera pogut reduir.

Unicament ens dol que els comentaris abans aludits servixquen per a atiar la inclinació disgregadora de les gents. Amb certa cautela sobre aquest punt, aquells comentaris els hagueren subscrit totalment.

Una biblioteca popular a Castelló

El dia 5 dels corrents es va inaugurar a Castelló la nova biblioteca popular.

L'edifici, que es troba situat al Passeig de l'Obelisc, enfront de la Plaça de Toros (per a facilitar la tasca als cronistes amics del contrast), és clar, senzill i de bon gust, expressament construït per a la finalitat que té i responent a ella d'una manera adequada.

Els llibres són donació de l'il·lustre patrici castellanenc Salvador Guinot, prologuista del «Vocabulari valencià-castellà» de Joan de Resa publicat per la Col·lecció «L'estel». No cal dir com serà interessant la biblioteca d'un home de tanta cultura i que ha orientat els seus treballs a l'estudi de les costums i de la literatura valencianes, com ho demostren els seus escrits sobre Roïç de Corella, sobre la novel·lística valenciana, sobre les fonts literàries de la nostra llengua, etc.

L'acte de l'inauguració va ésser solemne i popular ensems. No volem que manque la nostra adhessió.

I tampoc volem que manque el nostre plany perquè la Ciutat de València no imite en aquestes coses a la Ciutat de Castelló.

La renaixença valenciana

Amb aquest mateix títol ha publicat Joan Garganta al diari de Barcelona «El Matí» un article del que ens plau copiar els següents paràgrafs:

«D'un parell d'anys ençà, València es deixonda; es preocupa seriosament de la llengua, fa bona literatura, investiga el passat amb competència, organitza la cultura i dóna senyals inequívocs de retrobament integral. Es una satisfacció plena, sobretot pels que ho profetitzàvem en mig de l'escepticisme general. Quan el Principat i Mallorca renascueren, València es limità a la poesia i aviat fins aquesta activitat cessà quasi en absolut per deixar el camp lliure a la literatura patuesa; els pocs homes d'esperit que resistien aquest estat de coses s'havien de trobar ben sols; Mallorca anava posant-se al nivell de la Catalunya primitiva, i València no es movia. La generació nova ha fet el pas esperat.

Ara ens toca a nosaltres de fer l'atre pas.»

«La nova promoció valenciana ens ha donat un exemple meravellós d'intel·ligència i d'afecte; cal ara que nosaltres els demostrem que ens sentim realment germans llurs, com ens sentim—no tan intensament com caldria—germans dels balears i dels rossellonesos. En aquestes columnes hom ha parlat ja algunes vegades amb molta justesa del moviment valencià, i això ho veiem en la majoria de les nostres publicacions; ara hem de passar al perfeccionament i normalització d'aquest estat d'esperit.»

Estudis històrics valencians

Aquest títol és el que du un prospecte que havem vist darrerament. Anuncia dos col·leccions: la «Colección Beuter», d'obres històriques, i la «Colección Orellana», de llibres d'art. Ambdós col·leccions tenen el propòsit de «cooperar a l'estudi de l'història de València amb treballs d'investigació que, sense pretensions d'obres magistrals, sinò de caràcter complementari, vagen formant un seguit d'elements d'alguna vàlua científica.» En elles es publicaran monografies històriques sobre personatges o assumptes valencians; repertoris bibliogràfics sobre temes especials; aportacions de documents inèdits; catàlegs d'arxius, biblioteques o museus particulars; manuals, etc.

L'obra promesa en primer terme és el «Diario de Suárez», memòries d'un argenter valencià donat

a conèixer pel malaguanyat historiògraf Francesc Almarche i Vázquez. Les memòries d'aquest Antoni Suárez tenen l'interès de que traspuen dades sobre les vicissituds de la Ciutat de València en el darrer terç del segle XVIII, sobre figures com l'Arquebisbe Mayoral: Antoni Barceló, sobre fets com la conquesta de Mallorca, el setge de Gibraltar i altres. Té cura de l'edició A. Igual que ha fet un estudi preliminar i moltes notes esclaridores. A més, l'obra durà un pròleg del marqués de Lozoya, catedràtic de la Universitat de València a la influència del qual es deurà aquestes activitats editorials, per tal com els components d'aquest grup són, jòvens universitaris que han passat—en general i no endebades—per la seva càtedra.

El prospecte abans esmentat diu que aquesta obra anirà seguida per altres dedicades a la intervenció de valencians en una expedició a Canàries en el segle XV, notícies inèdites sobre la Catedral de València, la família Jorneres, la celebració (història i bibliografia) del Corpus a València, Josep Esteve Bonet, Ignaci Vergara, Espinosa, els arxius gremials i altres matèries.

Hi ha, per tant, un bell programa, digne d'ésser portat a terme amb tota felicitat. La llàstima és que estiga exclosa tan radicalment la llengua valenciana de les activitats d'aquests jòvens universitaris i post-universitaris. No calia esperar—per moltes raons...—que publicaren llibres en valencià; no era una demència esperar que s'hagueren preocupat d'ajudar a l'inventari de la llengua, a l'establiment dels seus dialectes, a l'història d'ella, a altres tasques similars que, certament, son feina de gent valenciana. Una «Colección Viciana» o, millor, una «Colección Labèrnia» seria benvinguda. — A. i V.

«Flor de Maig» a l'Opera Còmica

El conegut hispanòfil Jean Cassou amb la col·laboració de Louis Marion, ha escrit una adaptació en tres actes i set quadros de la novel·la de Blasco Ibàñez; el músic Michel Maurice Levy (conegut per Beethove) ha terminat l'orquestració de dit arreglo de «Flor de Maig», per al teatre de l'Opera Còmica de Paris.

BIBLIOGRAFIA

Proses de viatge

En una col·lecció de llibres nostres no podia mancar el relat de viatges. Els valencians som una mica donats a correr món, a vore terres estranyes, a conviure amb gent diversa i sobretot a sortir del nostre cercle habitual. Les nostres arrels a la terra son tan fràgils que es poden rompre sense un dolor intens. Anar-se'n lluny no és cap problema i a voltes pot ésser una necessitat temperamental. Es per això que la nostra literatura,—la literatura d'altre temps i la que produïxen ara alguns escriptors valencians— forma part d'una manera o altra del gènere dels viatges. Es per això també que hem cuitat a incorporar a la Col·lecció «L'Estel» unes proses de viatge i precisament algunes, de viatges per contrades valencianíssimes.

El senyor Lòpez Chavarri ha escrit aquest volum per a la Col·lecció «L'Estel». A l'interès que té tota

relació de viatges, s'afegix ara les condicions d'escriptor fàcil, d'observador agut, lleument humorístic, d'artista i de cultura que posseïx Lòpez Chavari, que és per altra banda un dels homes més ben orientats, que ha veïllat per la dignitat de la vida musical de València i a qui tots hem de considerar com un cas de victòria sobre el medi xavacà que a ell com a altres l'envoltava. Quan l'*ex-Xenius*—com ara escriuen a Catalunya—confegí una llista de noucentistes, en la nostra València pobra i desolada trobà poc noms que inclur-hi, potser sols el d'Eduard Lòpez Chavarri. Mantindre, puix, una actitud de pura artística, en pugna amb les influències de l'ambient, és ja un mèrit que, nosaltres els joves, hem de lindre present més que ningú. Però una actitud d'aquesta mena deixaria de lindre valor sense una obra que la pregonara, i Eduard Lòpez Chavarri assolí aquella consideració més que amb paraules amb els seus fets de compositor, de crític i de literat.

«Proses de viatge»—el seu llibre— demostra que el nostre moviment no l'ha deixat endarrerit que hi ha en el seu llenguatge la modernitat necessària. «Proses de viatge», com anirem veient per els comentaris que suscite, és un magnífic llibre que ens acosta als ulls i al sentit trossos de terra valenciana.

Aquest volum de «L'Estel» ha donat lloc a interessants judicis que recollirem en el pròxim número.

Blasco Ibàñez i València

Heus ací el fragment d'un article que, signat per Josep M.ª Massip, ha publicat *La Nau* de Barcelona sobre el llibre de «L'Estel».

«A través de les clares pàgines del llibre—planes com la conversa cordial d'un amic—el lector sent glatir els dos grans amors de Juli Just—gairebé devots: València i Blasco Ibàñez. El curs de la infància del futur novel·lista i agitador—infància aparentment vulgar, com tantes d'altres—servix a Just per aturar l'esguard damunt cada cosa, cada carrer, cada home, cada fet, entre els quals aquell infant començà a aprendre a viure. I ens mostra—amb un gest que en el narrador esdevé solemne—aquelles coses vives i aquells paisatges clars que tan endins havien de ficar-se en la retina i en l'ànima de Blasco—tota aquella València que el polític de tumults i el viatger novel·lista infatigable portaria sempre arrapada a la llengua i al cor, conspirador a París o pelegrí de la pampa americana.

Més que seguir la vida de l'home, Juli Just cerca l'ambient on aquella vida es produí, l'ambient de la seva València—la de Blasco i la de Just—i ens el descriu en la bella prosa valenciana que li comunica una rara força d'evocació. ¡Com és valenciana aquella botigueta de salses on va nàixer Blasco, aquell mercat intens i cridaner, aquella plaça de Sant Gil, aquells carrerons flairosos de terra i de fruita de les hortes, aquelles moses fresques—«brassos nus, enrogits per l'aire i pel sol, la falda ramejada i tova i el cabell apegat sobre el front»—que recorda la Dama d'Elx, «àvia remota»! ¡Com són vius i valencians aquells mariners de l'Albufera i aquelles velles tavernes del Grau, aquella gran claror de les hortes fangoses i aquelles gents—nèis d'àrabs—que en les festes, mig despullats i descal-

ços, sense ramals, ni estreps, cavalquen enfollits per la cursa!»

«**Cançons valencianes**», per Miquel Durán de València. Edicions de «Les Ales Esteses», Barcelona.

Miquel Duran (abans «i Tortajada»; ara «de València») és poeta, autor dramàtic, periodista, polític en el noble sentit de la paraula... I és tot això sense haver abdicat un moment de les seues intimes conviccions ferrals, sense perdre ni un instant el sentit del país nadiu... Cal dir que fa anys és absent de València. La València actual no tolera els idealismes...

De Barcelona, on ja fa temps que viu, arriba ara un llibre seu. La coberta—tota elegant—porta en lletres blavoses sobre un fons ataronjat el títol de «Cançons valencianes».

El títol respon al contingut, com responia en anteriors llibres de Miquel Duran. «Cordes vibrants» era un volum on la lira tremolava amb emanacions èpiques. I la mateixa fidelitat hi havia en «Himnes i poemes». Ambdós llibres tenen considerable valor en el procés de la moderna lírica valenciana. Representen, per una banda, obres escrites amb plena consciència de la llengua usada, circumstància més interessant, des del punt de vista de la vitalitat artística, del que podria semblar de bell antuvi; representen, per altra part, un ressó de modernitats (¿no es sent de vegades la veu de Walt Whitman?) perfectament colorides per l'esperit pairal del poeta.

Les «Cançons valencianes» són—naturalment—una altra cosa. Com tota cançó que s'estime, han de proposar-se la recerca del caràcter popular que ha d'ésser la qualitat fonamental d'elles. I aquest caràcter popular l'aconseguien plenament per dos camins: el primer és partir de l'obra del poble («La cric crac», per eixemple) i modificar-la més o menys, el segon és acostar-se, des de la creació del poeta, a les formes populars. Ambdós camins els segueix Miquel Duran amb una gran seguretat fins el punt que en moltes poesies un lector no informat previament no coneixeria quan va el poeta per un camí o per altre.

Aquesta qualitat essencial en un cançoner és acompanyada en aquest per les altres qualitats essencials en tota poesia que ja s'havien remarcat en els esmentats llibres anteriors de Miquel Duran. Cal remarcar, no obstant, com un enriquiment, l'aparició sortosíssima del caire humorístic (caire humorístic que exorna l'obra de tants clàssics—no tots—de la llengua valenciana).

I cal fer, finalment, la remarca més interessant de totes: Miquel Duran ha escrit un llibre de versos que és típicament valencià sense prescindir gens ni mica de la més pura dignitat literària, sense caure en barroerismes de gentoleta, sense ficar-se en tòpics de certamen anyal, sense acudir a les exuberàncies de fira. Es un miracle que caldria fer-lo sempre que s'intente escometre la realització de coses típicament valencianes.—A. i V.

«Pomell de bibliòfils valencians»

Aquell llibre, tan bellament editat per la Societat Castellonenca de Cultura està obtenint un èxit de crítica. Entre les darrerament publicades, ens plau

traduir la de Genar Artiles a «El Sol», de Madrid. Diu així:

«No és tasca fàcil oferir un pomell de bibliòfils valencians i encertar com crec que ha encertat Almela i Vives, donant una sèrie de notícies i apreciacions originals. Solament sel·leccionar el més interessant d'allò interessantíssim que s'ha escrit sobre la bibliofilia regional és tasca per a esperits superiors.

«La regió valenciana, en l'haver de la qual està l'ésser la seva capital la població on per primera vegada funcionen les premses tipogràfiques espanyoles, sembla que ha heretat d'aquells antecessors quatrecentistes l'amor als llibres i a les ciències relacionades amb ells. Els noms que més sonen en els oïts de tots després dels Fernández de Córdova, Palmart, Hagenbach, etc. del segle XV són els dels grans bibliòfils valencians del XVIII i XIX: Mayans, Pérez Bayer, Cerdá i Rico, els Salvà—creadors, ja ho he dit altres vegades, de la Bibliofilia científica en Espanya—, Serrano i Morales, «el valencià que no era de València, però qui ha fet més en favor de la bibliografia valenciana (la seua «Reseña histórica» no sols no ha estat superada, sinó ni igualada). Almela i Vives refà els eslabons d'aquesta àuria cadena no interrompuda que comença realment amb els bibliòfils àrabs donats a conèixer per En Julià Ribera en parlar dels bibliòfils i biblioteques de l'Espanya musulmana, punt de partida també del llibre d'Almela. Segueixen després cronològicament notícies i apreciacions sobre altres il·lustres valencians, fins Serrano i Morales (1851-1908).

«El més interessant del llibre no són les notícies biogràfiques o bibliogràfiques que dona, sinó els judicis atinats, els punts d'obir que tria l'autor—Almela és un bon poeta i el seu «Pomell» el poema de l'amor al llibre en la regió—per a vore i il·lustrar els seus personatges. Per això deia al principi que ha triomfat: perquè si en el fons res de nou és avui sobre bibliofilia valenciana, en la forma tot és nou en el treball d'Almela i Vives».

L'èxit, puix, acompanya a les publicacions de la Societat Castellonenca de Cultura.

La Ceca de Valencia y las acuñaciones valencianas de los siglos XIII al XVIII, per Felip Mateu i Llopis. XII + 162 pàgines + XX làmines. València, 1929.

El dia 8 de maig de 1247 fon quan Jaume el Conqueridor, volent ordenar completament les noves terres conquerides, va concedir un privilegi donant als regnes de Mallorca i València una moneda. Seria valedora per a cristians, jueus i sarraïns. Duria en l'anvers el cap coronat del rei i en el revers una branca o flor amb una creu damunt. I seria anomenada real de València, si bé estava destinada igualment a circular per Mallorca.

Així començà la moneda pròpiament valenciana. I aquest és el punt de partida de Felip Mateu i Llopis en el seu llibre dalt re-

ssenyat i que porta per subtítol: «Ensayo sobre una Casa Real de Moneda de uno de los Estados de la Corona de Aragón». Fineix, com indica el títol, en el segle XVIII. Cal afegir que el punt final és l'any 1748, en el qual acaba definitivament l'antiga Ceca de València.

Entre data i data, hi ha tota una matèria històrica que no havia estat investigada d'una manera sistemàtica ni havia estat sistematizada en allò que s'havia investigat independentment, s'havia consignat per contemporanis o constava accidentalment en llibres publicats. Es comprèn aquest buit en els estudis regnícoles perquè la necessària perícia en la numismàtica no s'adquirix de sobte i sense la possessió de moltes disciplines auxiliars. Però Mateu i Llopis, amb una gran preparació i amb una voluntat no menys considerable, ha portat a terme la tasca que mancava. No direm que el seu treball siga complet: en primer lloc perquè aquesta condició sol ésser incompatible amb la naturalesa dels estudis històrics i en segon lloc perquè el mateix autor es troba en condicions d'ampliar la seua obra i de continuar-la. Tot i això, l'obra ara publicada, amb el seu aprofitament dels imperfectes o parcials estudis anteriors, amb la seua recerca de documents inèdits en els arxius que més fructífers podien ésser, amb la seua atentíssima inspecció de

monetaris, amb el seu pla rigurosament científic, és ja una obra cabdal de l'historiografia valenciana, com ho puguem ésser el llibre de Serrano Morales sobre els impressors, el de Tramoyeres sobre els gremis, el de Martínez Aloy sobre el Palau de la Generalitat, etc., amb la ventaja sobre la majoria d'ells de la major dificultat, per a realisar la tasca i d'una major utilitat en l'aplicació dels resultats obtinguts.

Per tant, cal assenyalar d'una manera especial aquest tractat sobre numismàtica valenciana escrit per Mateu i Llopis. Creu la gent vulgar que açò del valencianisme és una mena de conglomerat que el formen persones plenes de pols i teranyines a força de consagrar-se a l'escorcoll de llibrots, paperassa i pergamins que contenen els secrets de l'història. Res d'això. Ni dins del valencianisme ni fora del valencianisme abunden els historiadors o simplement, erudits. Aquesta activitat demana un ambient de cultura que no és precisament el de la València actual. I tocant a la numismàtica es pot recordar aquell conte de l'exquisit Raimon Casellas que presentava el cas d'un numismàtic que es va quedar en la misèria, sense un cèntim, per voler arreplegar monedes (antigues...) Totes aquestes coses contribueixen, per consegüent, a donar caràcter d'alta eixemplaritat al cas de Mateu i Llopis.—A. i V.

Tintorería Soto

NOM I MARCA REGISTRATS

Grans Tallers per a la neteja en sec i el tenyit de robes usades

SUCURSALS

EN VALENCIA I CASTELLÓ

DESPATX CENTRAL:

AVINGUDA DEL PORT, 47

TALLERS:

Institut Candela, J. S. (Junt a l'Avinguda del Port.)

